

«کلیسای ارتدکس» در جامعه در حال تغییر گرجستان

«آرشیل گگشیدزه، میخائیل میرزیاشویلی»

کلیسای ارتدکس گرجستان (GOC) یکی از مؤسسات مورد اعتماد در گرجستان است و رهبر آن، پاتریارک ایلپا دوم، محترم ترین فرد در این کشور است.

شهرت مثبتی که کلیسای ملی در گرجستان از آن برخوردار است، عمدتاً ناشی از نقش تاریخی استثنایی است که در شکل گیری دولت گرجستان و حفظ هویت فرهنگی و معنوی گرجستان ایفا کرده است. موقعیت منحصر به فرد کلیسا در قانون اساسی گرجستان منعکس شده است که اجازه امضای توافق نامه ویژه ای را می دهد که روابط بین دولت و GOC را تعریف می کند.

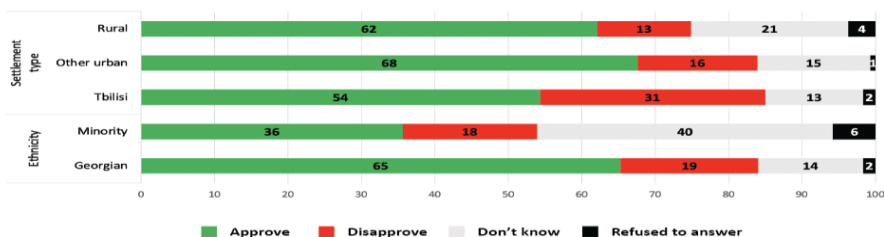
توافقنامه ۲۰۰۲ حقوق ویژه ای را در زمینه های آموزشی و میراث فرهنگی و همچنین، امتیازاتی از جمله معافیت از مالیات به GOC اعطا کرد.

علاوه بر این، بر اساس این قرارداد، دولت مالکیت GOC بر تمام کلیساها و صومعه ها در قلمرو گرجستان را به رسمیت می شناسد و متعهد می شود که برخی از آسیب هایی را که کلیسا از زمان از دست دادن خودمختاری یا وضعیت مستقل خود در سال ۱۸۱۱ متحمل شده است، جبران کند.

یافته های یک نظرسنجی CRRC سپتامبر ۲۰۲۰، به سفارش کارنگی اروپا و پروژه بنیاد لوان میکلاдзе برای آینده گرجستان، منعکس کننده نگرش های کلی مثبت در میان گروه های مختلف گرجی ها نسبت به این موقعیت ممتاز GOC است (شکل ۱ را ببینید).

FIGURE 1
Georgians' Views on the Special Legal Status of the Georgian Orthodox Church

The Georgian Orthodox Church has a constitutional agreement that gives it a special legal status in Georgia. Do you approve or disapprove of this status?

SOURCE: September 2020 Carnegie-Mikladze survey (by CRRC).

با این حال، GOC گرجستان محبوبیت جهانی ندارد و همچنین، در مرکز چندین مناقشه قرار دارد که نشان می دهد چگونه کشوری با ارزش های عموماً محافظه کارانه خود را متعهد به پذیرش دستور کار یکپارچگی اروپایی کرده است.

این تناقضات در یک بحران در تفلیس در ژوئیه ۲۰۲۱ زمانی که معترضان راست افراطی از جمله چند کشیش، به بیش از ۵۰ روزنامه نگار که رویدادهای تفلیس را پوشش می دادند، حمله کردند و آنها را زخمی کردند به اوج خود رسید.

برخی از معترضان بعداً پرچم اروپا را که در مقابل پارلمان گرجستان برافراشته بود، پاره کردند و سوزاندند. رهبران کلیسا هم خشونت را محکوم کردند و هم تلاش برای برگزاری رویدادها را در وهله اول محکوم کردند و حقوق دگرباشان جنسی را «غیر اخلاقی» و خلاف سنت گرجستان خواندند. آنها با داشتن نظر اخیر، شرکای غربی گرجستان و بخش‌هایی از جامعه مدنی را به دشمنی می‌کشند.

با تشدید اختلافات پس از بحران بین دولت و سفارت‌های غربی، یکی از روحانیون برجسته گرجستان، آنتون بولوخیا، متروپولیتن وانی و اسقف بغدادی، علناً سفارت‌های آمریکا و اتحادیه اروپا در تفلیس را مورد سرزنش قرار داد و گفت که در حال بستن یک باشگاه اروپایی در محل خود است. اسقف نشین در ۱۱ ژوئیه گفت: "شما می‌خواهید آرمان‌های سخیف، زشت و فاسد خود را به گرجستان تحمیل کنید".

بر خلاف کلیساهای غربی GOC توسط رنسانس و روشنگری دور زده شد. پس از اینکه گرجستان در سال ۱۹۹۱ استقلال خود را به دست آورد، هرگز تحت اصلاحات پسا توتالیتار قرار نگرفت.

منبع اصلی محافظه کاری GOC دکتترین ارتدکس آن است. با این حال ارتدکس به عنوان چنین، با اهداف یک جامعه در مدرنیزاسیون و اروپایی شدن، همانطور که توسط سایر کشورهای ارتدوکس اروپایی، مانند بلغارستان و یونان، گواه است، منافاتی ندارد. با این حال، از آنجایی که GOC خود را تنها مدافع ارزش‌های ملی گرجستان می‌داند، ارزش‌هایی که متنوع هستند و به سختی می‌توان آنها را تعریف کرد، کلیسا هرگز نتوانست مبنای ایدئولوژیکی دقیقی برای محافظه کاری خود تعریف کند.

دینداری و هویت نوظهور گرجستان

امتیازاتی که GOC تحت توافق نامه ۲۰۰۲ به دست آورد، تضاد شدیدی با دو قرن قبلی تاریخ کلیسا داشت، پس از اینکه روسیه تزاری وضعیت خودمختاری کلیسا را لغو کرد، حکومت توتالیتار شوروی الحاد را در میان جمعیت گرجستان القا کرد و صومعه‌ها و بناهای مذهبی را تعطیل یا ویران کرد.

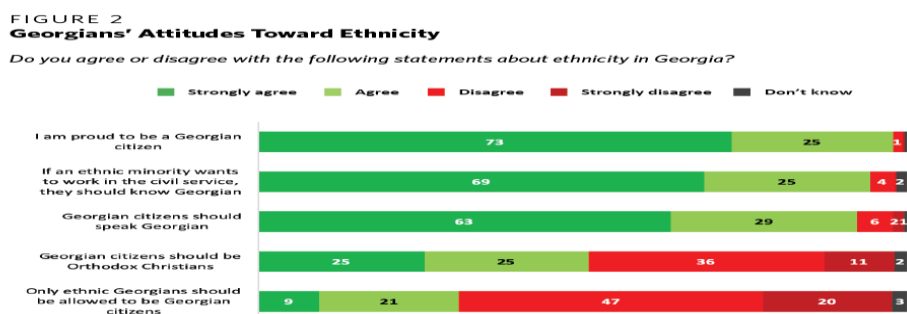
در گرجستان پسا کمونیستی، وقتی کلیسا شروع به پر کردن خلاء ایدئولوژیک ناشی از فروپاشی سوسیالیسم دولتی کرد، وضعیت به طرز چشمگیری تغییر کرد. زمانی که گرجستان در سال ۱۹۹۱ استقلال خود را به دست آورد، اکثریت قریب به اتفاق جمعیت این کشور را گرجی‌های ارتدوکس تشکیل می‌دادند و آنها می‌خواستند به سرعت از شر میراث شوروی خلاص شوند. آنها کلیسا را منبع مهمی برای شکل‌گیری هویت جدید و احیای دولت از دست رفته می‌دانستند.

در یک دولت جوان پس از شوروی که در غیر این صورت فاقد ایدئولوژی دولتی روشن و ثابت بود، تلقین کلیسا آسان بود. مفهوم گرجی به عنوان فردی که به قوم و کلیسا گرجی تعلق دارد - یعنی ارتدکس - شروع به گسترش کرد.

برای بسیاری، یک مؤمن ارتدوکس بودن یک ویژگی اساسی یا حتی تنها یک گرجی واقعی بود. در مصاحبه‌ای با CRRC، یکی از محققین مذهبی استدلال کرد: «معمولاً وقتی از یک گرجی متوسط می‌پرسید که گرجی بودن به چه معناست، منظور او این است که از نظر قومی گرجی بودن، به زبان صحبت کردن، و ارتدوکس بودن. بنابراین اگر شما فاقد هر یک از این سه ویژگی هستید، یک گرجی واقعی نیستید. این همان چیزی است که به محبوبیت کلیسا کمک می‌کند.» پس از استقلال، هم تعداد کلیساها و هم تعداد کشیشان افزایش یافت. در نتیجه، ایدئولوژی تلقین شده «گرجی بودن» شروع به تکیه بر زیرساخت محکمی از کلیساها، اسقف‌ها، و کشیش‌های محله کرد و کنکوردات به عنوان پشتیبان قانونی مهم عمل کرد.

اما به زودی این ایدئولوژی مذهبی-ناسیونالیستی جدید شروع به از دست دادن انحصار خود در جامعه کرد. مطالعه‌ای در سال ۲۰۱۷ توسط بنیاد مطالعات استراتژیک و بین‌المللی گرجستان (GFSIS) نشان داد که جهانی شدن و افزایش دسترسی به اینترنت به تدریج باورهای مردم را به چالش کشیده است. با افزایش علاقه به دنیای خارج، بسیاری از جامعه گرجستان سعی کردند بازتر باشند. ایدئولوژی لیبرال، از جمله پذیرش بیشتر ناسیونالیسم مدنی، در کشور شروع به تقویت کرد. تعداد سازمان‌های غیردولتی و رسانه‌های لیبرال نیز افزایش یافت.

پس از انقلاب رز در سال ۲۰۰۳، دولت جدید دیدگاه‌های لیبرال را بیشتر ترویج کرد. به موازات آن، انتقاد از کلیسا افزایش یافت. یافته‌های نظرسنجی CRRC 2020 نشان می‌دهد که تعریف قومی-مذهبی از هویت هنوز در میان گرجی‌ها قوی است، اما دیگر غالب نیست. در عین حال، برای اکثر شهروندان گرجستان، مسیحیت ارتدوکس نشانگر مهمتری نسبت به قومیت گرجی است (شکل ۲ را ببینید).

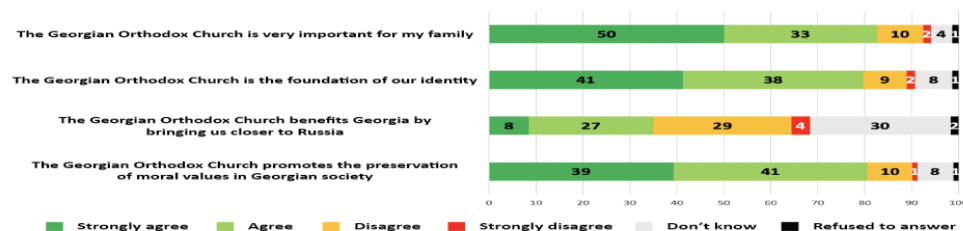

SOURCE: September 2020 Carnegie-Mikeldadze survey (by CRRC).

افزایش دینداری، که ارزش‌های محافظه کارانه را در دهه ۱۹۹۰ ایجاد کرد، با مخالفت با دیدگاه‌های لیبرال، مانند آزادی بیان اقلیت‌های جنسی، از تعمیق دموکراسی در گرجستان جلوگیری کرد. با این حال، یک مطالعه در سال ۲۰۱۱ استدلال کرد که رفتار اجتماعی مذهبی ممکن است با تقویت اعتماد بیشتر به نهادهای دموکراتیک، حمایت از دموکراسی را افزایش دهد. کتیوان چاچاوا، مدیر سازمان جامعه مدنی مرکز توسعه و دموکراسی (CDD)، همچنین استدلال می‌کند که «حضور در کلیسا باعث افزایش مشارکت در انتخابات، فعالیت‌های اعتراضی و حمایت از دموکراسی می‌شود».

داده ها نشان می دهد که نرخ حضور هفتگی کلیسا در گرجستان ۱۰ تا ۱۳ درصد با میانگین اروپا قابل مقایسه است، اگرچه نسبت کلی کلیساها در گرجستان بالاتر از میانگین اروپایی است. این ارقام در ارتباط با دور شدن از تعریف محافظه کارانه گرجی بودن، می توانند نشان دهند که، به طور متناقض، افزایش دینداری به گسترش مفاهیم لیبرال، از جمله ناسیونالیسم مدنی، در گرجستان کمک می کند. با این حال، رشد دینداری عمدتاً به دلیل شناسایی کلیسا به عنوان نگهبان اخلاق و هویت گرجی ها است (شکل ۳ را ببینید).

FIGURE 3
Georgians' Attitudes Toward the Georgian Orthodox Church
Do you agree or disagree with the following statements about the Georgian Orthodox Church?

SOURCE: September 2020 Carnegie-Mikeldadze survey (by CRRC).

نگرش GOC به غرب و روسیه

GOC اولویت های سیاست خارجی گرجستان را به روش های بسیار خاصی درک می کند. تنوع زیادی در بخش ها و جناح های مختلف در کلیسا وجود دارد. از یک سو، رهبری کلیسا از تعهد اعلام شده این کشور به ادغام در اتحادیه اروپا و نهادهای یورو آتلانتیک حمایت می کند. کلیسای ارتدکس گرجستان نقش مهمی در جامعه گرجستان در حمایت از مردم گرجستان و تمرکز این کشور بر آینده و ادغام اروپا-آتلانتیک دارد. فیلیپ ریکر، دستیار موقت وزیر امور خارجه آمریکا در امور اروپا و اوراسیا پس از دیدار با پدرسالار گرجستان در ژوئن ۲۰۲۱، خاطرنشان کرد: ایالات متحده به این موضوع بسیار افتخار می کند. بر اساس بیانیه سال ۲۰۱۶ پاتریارک گرجستان، آرمان گرجستان برای عضویت در جامعه یورو-آتلانتیک «باید مردم گرجستان تصمیم گیری کند و کلیسا به این انتخاب احترام می گذارد» این بیانیه به دنبال یک بازدید مطالعاتی سازماندهی شده توسط CDD با هیئت بلندپایه روحانیون GOC از اتحادیه اروپا و مؤسسات یورو-آتلانتیک در بروکسل انجام شد و با صراحت بی سابقه ادامه یافت: «این... معلوم شد که هم در ناتو و هم در اتحادیه اروپا اطلاعات اشتباهی در مورد کلیسای ارتدکس گرجستان دارند و ما نیز دیدگاه های اشتباهی در مورد سیاست های آنها در مورد تعدادی از مسائل داشتیم».

قابل ذکر است که سفر به بروکسل همزمان با توافقی بود که به گرجستان اجازه می دهد بدون روادید به اتحادیه اروپا سفر کنند که یکی از نقاط عطف در مسیر یکپارچگی اروپایی است. پیش از این، زمانی که گرجستان اصلاحاتی را در چارچوب برنامه اقدام اتحادیه اروپا برای آزادسازی روادید انجام می داد، بسیاری از شخصیت های ارشد کلیسا مخالفت کردند که پارلمان این کشور قانونی را برای منع همه اشکال تبعیض تصویب

کرد. اکنون، همین روحانیون، با حمایت از آزادی رفت و آمد به اتحادیه اروپا، در یک کمپین اطلاعاتی که توسط سازمان‌های غیردولتی و دولت علیه تبلیغات ضدغربی آغاز شده بود، شرکت کردند.

در جامعه گرجستان به عنوان یک کل، GOC دارای صداهای مختلفی است که اغلب با عصبانیت با یکدیگر مخالف هستند. بسیاری در GOC به کلیسای ارتدکس روسیه (ROC) و روسیه به طور کلی احترام می‌گذارند. در همبستگی با ROC، GOC از به رسمیت شناختن خودمختاری کلیسای اوکراین، که توسط پاتریارخانه کلیسای قسطنطنیه در سال ۲۰۱۹ اعطا شد، خودداری کرده است. نسل قدیمی‌تری از کشیش‌ها نیز خاطرات خوبی از برقراری ارتباط با "جهان روسیه" را حفظ کرده‌اند. فضای فرهنگی روسی زبان که فراتر از روسیه امتداد دارد اغلب نامیده می‌شود. دولت روسیه و ROC به طور گسترده به عنوان پرچمداران مبارزه علیه آنچه که بسیاری آن را ارزش‌های لیبرال مضر می‌دانند، تلقی می‌شوند. روحانیون محافظه کار در هر دو کشور هنوز غرب را منبع فسق و انحطاط معنویت می‌دانند.

با این حال، مطالعه GFSIS همچنین نشان داد که نسل جوان روحانیون دیدگاه‌های متفاوتی دارند. در مصاحبه‌هایی که برای این مطالعه انجام شد، کشیش‌های جوان‌تر قاطعانه از جوانان گرجی که در دانشگاه‌های غربی تحصیل می‌کردند حمایت کردند و روسیه را بیشتر به عنوان یک کشور اشغال‌گر می‌نگرند تا کشوری با مذهب مشترک. آنها اروپا را بهترین فضا برای توسعه و نوسازی گرجستان می‌دانستند.

روابط بین اعترافات GOC

روابط بین ادیان در گرجستان دارای سنت طولانی است. علیرغم متمایز بودن GOC از دیگر فرقه‌ها، رهبران مذهبی همه گروه‌ها اهمیت گفتگوی بین ادیان را برای دستیابی به تحکیم ملی و وحدت مدنی درک می‌کنند. نمونه‌ای از این در ماه می ۲۰۲۱ رخ داد، زمانی که درگیری‌های خشونت‌آمیزی در شهر دمانیسی، محل سکونت جمعیت مختلط گرجستانی-آذربایجانی رخ داد. واکنش به موقع و هماهنگ دولت اسلامی و رهبران مسلمان به خشونت نشان دهنده آگاهی از نیاز به گفتگو برای تلاش برای خنثی کردن یک بحران بالقوه خطرناک بود.

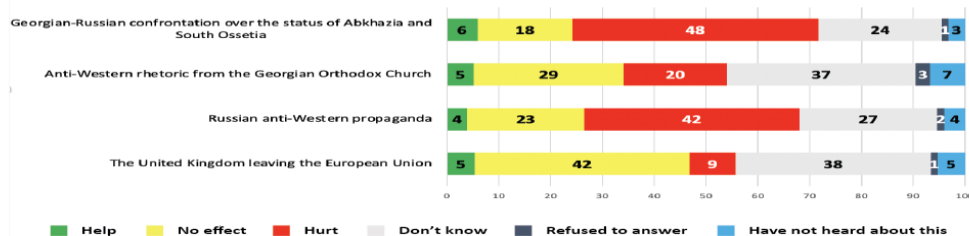
سفر مطالعاتی رهبران مذهبی گرجستان در سال ۲۰۱۷ از واشنگتن دی سی، که توسط CDD نیز سازماندهی شد، کمک قابل توجهی به افزایش این درک کرد. به قول متروپولیتن تئودور «این بازدید از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا مذاهب سنتی در گرجستان در اینجا نمایندگی می‌شوند، از جمله: نمایندگان انجمن مقدس کلیسای ارتدکس گرجستان، رهبر کلیسای کاتولیک در گرجستان، رهبر کلیسای ارمنی در گرجستان، و رهبران جامعه مسلمانان از جمله مذاهب شیعه و سنی. این وحدت باعث ایجاد حضور و ظاهر بسیار خوب گرجستان می‌شود.

به گفته یکی از رهبران جامعه مسلمان آذربایجان، فرقه‌های مذهبی مختلف در این مورد اتفاق نظر دارند که ارزش‌های سنتی «نیاز به محافظت» دارند.

پدرسالار گرجستان در نامه عید پاک خود در سال ۲۰۲۱ اظهار داشت که ازدواج همجنس‌گرایان یک تابو قوی است و "هویت‌های سنتی که انسان را تعریف می‌کنند - "مرد" و "زن"، "ارزش‌های خانوادگی" - پاک شده‌اند. به نظر می‌رسد اکثر گرجستانی‌ها معتقدند که می‌توانند هم از GOC و هم از برنامه ژئوپلیتیکی طرفدار غرب حمایت کنند. بر اساس نظرسنجی CRRC، فقط ۲۰ درصد از گرجستانی‌ها فکر می‌کنند که لفاظی‌های ضدغربی GOC مانع از مسیر گرجستان به سمت یکپارچگی اروپایی می‌شود، در حالی که ۲۹ درصد معتقدند که این روایت بر روند تأثیر نمی‌گذارد (شکل ۴ را ببینید).

FIGURE 4
Georgians' Views on Developments That Have Shaped Georgia's Geopolitical Path

Do you think the following developments have helped, hurt, or not affected Georgia in becoming closer to the European Union?

SOURCE: September 2020 Carnegie-Mikeldadze survey (by CRRC).

نتیجه

GOC همچنان سنگر ارزش‌های محافظه‌کارانه است و تا حد زیادی منعکس‌کننده تصویری از گرجستان به عنوان کشوری با مکان ممتاز برای مسیحیان ارتدوکس گرجی قومی است. در عین حال، همکاری با نهادها و دولت‌های غربی قدرت تحول‌عظیمی در گرجستان به دست آورده است. نفوذ غرب به طور فزاینده‌ای در سیاست‌های دولت و آگاهی عمومی احساس می‌شود.

از آنجایی که جهت‌گیری غرب‌گرای گرجستان و ادغام یورو-آتلانتیک به موضوعات اصلی تحکیم ملی تبدیل شده است، GOC با چالش چگونگی سازگاری با این واقعیت جدید مواجه است. اگر بتواند این کار را انجام دهد، کلیسا کارکردهای حمایت از مدرنیزاسیون و کمک به ایجاد یک دموکراسی نهادی غربی را به دست خواهد آورد. نتایج بازدید از بروکسل و واشنگتن به ترتیب در سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ نشان داد که تحولی از این دست امکان‌پذیر است. این تغییر کاملاً ممکن است زیرا یک تغییر نسلی در کلیسا وجود دارد زیرا کشیشان جوان‌تر با دیدگاه‌های لیبرال‌تر درجات روحانیون را تجدید می‌کنند.

اگر این دیدگاه‌های لیبرال به نفوذ در کلیسا ادامه دهند، دیگر نهاد محافظه‌کاری در گذشته نخواهد بود. باید با تعادل رو به رشد پذیرش جامعه گرجستان از ارزش‌های محافظه‌کار در مقابل ارزش‌های لیبرال در نظر گرفته شود. شاید این پیشرفت باعث شود که کلیسا قدرتمندترین نیروی ایدئولوژیک در گرجستان نباشد.

با این حال، این موضوع به هیچ وجه به این معنا نیست که نقش GOC در زندگی سیاسی و عمومی گرجستان لزوماً در سال های آینده ضعیف خواهد شد. کلیسا به عنوان قدرتمندترین بازیگر خارج از دولت، نفوذ خود را بر مردم و سیاست حفظ خواهد کرد.

ترجمه و تنظیم: رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در تفلیس

<https://carnegieeurope.eu/>